

OBSAH

Miroslav Gyűrösi:
**Americké a ruské
strategické jadrové sily (2. časť)**
*American and Russian
Strategic Nuclear Forces*

Viktor Kovalov:
**Pohľad Ruskej federácie
na bratislavský summit**
*Bratislava summit Outcomes
– Russian Viewpoint*

Kristína Vavrová:
**Zbrojné embargo voči Číne
– konflikt záujmov
EU, ČLR a USA**
*Arms Embargo against China –
Conflict of Interests*

ZAHRANIČNÁ A BEZPEČNOSTNÁ POLITIKA RUSKEJ FEDERÁCIE

Administratíva prezidenta Vladimira Putina si za jeden z hlavných cieľov zahraničnej a bezpečnostnej politiky vytýčila posilnenie veľmocenskej pozície Ruskej federácie. Tento cieľ sa usiluje dosiahnuť prostredníctvom vytvárania multipolárneho systému medzinárodnej bezpečnosti, v rámci ktorého by Moskva mala byť jedným z kľúčových mocenských pólov. Podľa tejto strategickej vízie by Ruská federácia (RF) mala mať dominantné postavenie v priestore Spoločenstva nezávislých štátov (SNŠ), významný vplyv v celej eurázijskej oblasti a štatút svetovej veľmoci. Naplnenie tejto vízie je oficiálne deklarovaným štátnym záujmom RF a určuje aj charakter jej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

RF kladie pri realizácii svojej politiky dôraz na vyvažovanie globálneho vplyvu USA prostredníctvom širokého spektra opatrení, vrátane udržiavania parity v strategických jadrových silách, modernizácie konvenčných ozbrojených síl a rozvoja ich vojenských spôsobilostí. To však neznamená, že RF vníma USA ako bezprostrednú bezpečnostnú hrozbu a vojenského protivníka. Toto tradičné vnímanie je síce výrazne zastúpené v domácom vnútropolitickom diskurze, ale najvyšší politickí predstavitelia okolo prezidenta Putina tieto stereotypy nezdieľajú. Svoje strategické myslenie dokázali prispôsobiť súčasným podmienkam a USA vnímajú ako konkurenta v tých oblastiach, kde sa ruské a americké záujmy rozchádzajú, a ako partnera v oblastiach, kde sa tieto záujmy prelínajú. Pragmatizmus vo vzťahoch medzi USA a RF sa darilo postupne etablovať od roku 2002 a ako prezident Bush, tak aj prezident Putin považujú súčasný stav za obojstranne prijateľný a udržateľný v horizonte trvania ich funkčných období do roku 2008.

Veľký vplyv na ruskú zahraničnú a bezpečnostnú politiku mali udalosti, ku ktorým došlo v SNŠ za posledný vyše rok. Ide o vnútropolitické zmeny v Gruzínsku (december 2003 – január 2004), Ukrajinu (november 2004 – január 2005) a Kirgizsku (marec – apríl 2005), keď sa v dôsledku zmanipulovaných volieb a masových verejných protestov odstránili dovtedajšie vládnuce režimy. Vo všetkých troch prípadoch sa pôvodné politické elity orientova-

li na RF (v prípade Ukrajiny to platilo len v roku 2004) a nové politické elity túto orientáciu začali prehodnocovať. V prípade Ukrajiny a Gruzínska to vyústilo do oficiálnej deklarácie záujmu o integráciu do NATO a EÚ.

Administratíva prezidenta Putina už vyvodila z týchto udalostí patričné závery a začala prijímať opatrenia na prevenciu ich opakovania v ďalších krajinách SNŠ. V prvom rade dochádza k posilňovaniu politickej a bezpečnostnej spolupráce s vybranými krajinami, ktorých vládnuce elity majú záujem na zachovaní strategickej orientácie na Moskvu. Najbližšími bezpečnostnými partnermi, respektíve spojencami RF v SNŠ sa tak stávajú Bielorusko, Tadžikistan, Arménsko a Kazachstan. Otvorenou otázkou ostávajú postoje Kirgizska a Uzbekistanu, ktoré sa budú formovať v nadväznosti na najbližší vnútropolitický vývoj.

V súvislosti s posilňovaním bilaterálnych vzťahov s vybranými krajinami sa uvažuje aj o mechanizmoch politickej a bezpečnostnej podpory poskytnutej v prípade potreby Ruskou federáciou ich vládnucim režimom. Tieto mechanizmy by sa mali využiť v prípade vnútropolitických nepokojov podobného charakteru ako v Gruzínsku, Ukrajine a Kirgizsku, resp. v prípade takých násilných udalostí, aké sa odohrali v Uzbekistane v máji 2005. Politické elity týchto krajín majú jednoznačný záujem na získaní ochranných garancií a RF má zasa záujem na zachovaní ich súčasnej strategickej orientácie.

Tieto trendy poukazujú na definitívny pokles politického významu SNŠ, ako organizácie združujúcej väčšinu bývalých sovietskych republík (s výnimkou Estónska, Litvy a Lotyšska). SNŠ nenaplnilo pôvodné očakávania RF o úzkej politickej, bezpečnostnej a hospodárskej spolupráci v postsovietskom priestore. Partikulárne záujmy jednotlivých členských štátov boli natoľko rozdielne, že Moskve znemožnili efektívne koordinovať túto spoluprácu a udržať ju pod svojou politickou kontrolou. Aj keď vplyv RF ostal veľký najmä vo vzťahu k Bielorusku, Tadžikistanu, Arménsku a Kazachstanu, v prípade ďalších krajín SNŠ bol odstupňovaný podľa konkrétnych okolností. Prevažoval obzvlášť v hospodár-

BEZPEČNOSTNÉ ANALÝZY
ČÍSLO 3/2005

REDAKČNÁ RADA
Ivan Hromada
Matúš Korba
Róbert Ondrejcsák
Ivo Samson
Marek Šťastný
Vladimír Tarasovič
Tomáš Valášek

Prílohu pripravuje CSS
v spolupráci s R. C. SFPa, n. o.

Centrum bezpečnostných štúdií
Centre for Security Studies (CSS),
Odbojárov 10/a (FSEV UK),
820 05 Bratislava.
Telefón/fax: 00421-2-5564 4117

skej a surovinovej sfére, ale už nie v zahraničnopolitickej a bezpečnostnej oblasti.

V súčasnosti administratíva prezidenta Putina a rovnako aj politickí predstavitelia ďalších členských štátov vnímajú SNŠ len ako rámcovú štruktúru pre rozvoj vzájomných multilaterálnych vzťahov, ale už nie ako základ bližšej koordinácie svojich politik. Mechanizmy politických konzultácií v rámci SNŠ sú neefektívne a rozsah pôsobenia tejto organizácie v kľúčových oblastiach ostáva marginálny. Tieto dôvody viedli k tomu, že administratíva prezidenta Putina revitalizovala, resp. iniciovala niekoľko nových projektov, ktorých cieľom je prehĺbenie integrácie v postsovietskom priestore a posilnenie zahranično-politického vplyvu Moskvy v jej tzv. blízkom zahraničí.

Tieto projekty nie sú také komplexné ako bol projekt SNŠ, pokrývajú len vymedzené oblasti – hospodársku, surovínovo-energetickú, bezpečnostnú a obrannú. Na základe negatívnych skúseností s fungovaním SNŠ začala RF k iniciovať postupnú integráciu, ktorá sa v prvej fáze týka predovšetkým hospodárstva. Tu ostáva vplyv Moskvy na členské krajiny SNŠ najvýraznejší a je spôsobený či už ich surovínovo-energetickou závislosťou na RF, alebo odbytovou závislosťou na jej vnútornom trhu. Od začiatku roku 2005 sa rovnako dôležitou prioritou stalo aj prehlbovanie integrácie v bezpečnostnej a obrannej oblasti. Medzi najvýznamnejšie iniciatívy patria projekty Spoločného ekonomického priestoru, Eurázijského ekonomického spoločenstva a Organizácie zmluvy o kolektívnej bezpečnosti.

Prebiehajúca transformácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky RF je najmarkantnejšia vo vzťahu k susedným krajinám v SNŠ. Jej základné smerovanie sa potvrdilo aj v pravidelnom výročnom príhovore prezidenta Putina k poslancom Štátnej dumy a Rady federácie dňa 25. 4. 2005. Putin okrem iného konštatoval, že RF bude naďalej rozvíjať silnú a rešpektovanú zahraničnú a bezpečnostnú politiku so zámerom ochrániť a presadiť vlastné záujmy na medzinárodnej scéne. Pri tejto príležitosti zdôraznil, že najmä vzťahy so susedmi a práva ruských národnostných menšín žijúcich na ich územiach ostávajú dôležitými prioritami jeho politiky.

Matúš Korba
(Autor je štatutárom
Centra bezpečnostných štúdií)

AMERICKÉ A RUSKÉ STRATEGICKÉ JADROVÉ SILY (2. časť)

V poslednom vydaní Bezpečnostných analýz sme priniesli prvú časť textu, ktorá sa venovala americkým strategickým jadrovým silám. V druhej časti sa zameriame na sily Ruskej federácie, podobne ako v prípade USA pozostávajúce z troch hlavných komponentov, preto ich zvykneme označovať aj „jadrová triáda“.

Okrem pozemného, námorného a leteckého komponentu strategických jadrových síl spadajú pod velenie tejto zložky aj sily strategickej obrany a kozmické vojská, ktorým sa ale v tomto článku nebudeme venovať.

V závere sa zameriame na krátke porovnanie stavu strategických jadrových síl USA a RF a na súčasný stav v znižovaní jadrového potenciálu.

Ruské strategické jadrové sily sa označujú v ruskej terminológii SJaS (*Sily jaderno sderživaniya* = sily jadrového zadržania). Ich pozemný segment sa nazýva RVSN (*Raketnyje vojska strategičeskogo naznačeniya* = strategické raketové vojská), námorný segment MSS (*Morskije strategičeskije sily* = námorné strategické sily) a letecký segment nesie označenie SA (*Strategičeskaja avijacija* = strategické letectvo). Celkový trend vývoja strategických jadrových síl bývalého ZSSR a jeho nástupníckeho štátu, Ruskej federácie, veľmi výrazne ovplyvnili geopolitické zmeny v 90. rokoch minulého storočia – rozpad ZSSR ako jednotného štátneho útvaru, straty mnohých území a na nich dislokovaných objektov a ekonomický kolaps koncom 20. storočia.

Počet strategických jadrových síl sa znížil na polovicu oproti stavu tesne pred rozpadom ZSSR. Napríklad v zostave strategických raketových vojsk RVSN bolo v roku 1990 celkovo 36 raketových brigád a divízií (vrátane útvarov na teritóriu dnešnej nezávislej Ukrajiny, Bieloruska, Kazachstanu) a v súčasnosti sa počet týchto útvarov znížil na 15. Ruská federácia v prvej polovici 90. rokov minulého storočia vyradila z výzbroje všetky raketové riadené strely stredného doletu. V oblasti medzikontinentálnych riadených striel priebežne znižuje širokú škálu typov a postupne ich nahradí jedným typom balistickej raketovej riadenej strely pre pozemný segment a jedným typom balistickej raketovej riadenej strely pre námorný segment. Napríklad v prípade strategických raketových vojsk RVSN sa počet 1 443 medzikontinentálnych balistických raketových riadených striel a raketových riadených striel stredného doletu celkovo ôsmich rozličných typov raketových systémov v roku 1990 znížil na 560 medzikontinentálnych raketových riadených striel štyroch rozličných typov v apríli 2005.

STRATEGICKÉ RAKETOVÉ VOJSKÁ RVSN

Strategické raketové vojská RVSN Ruskej federácie podliehajú priamemu veleniu Generálneho štábu ozbrojených síl

Ruskej federácie. Veliteľom strategických raketových síl RVSN je od 27. apríla 2001 generálplukovník Nikolaj Jevgenijevič Solovcov. Podľa posledných dostupných údajov z apríla 2005 je vo výzbroji strategických raketových vojsk RVSN celkovo 560 balistických raketových riadených striel, ktoré sú rozmiestnené v podzemných šachtách a na samohybných automobilových podvozkoch a ktoré sú vyzbrojené 1 970 jadrovými bojovými časťami. Organizačne pozostávajú operačné sily RVSN z troch raketových armád – 27. gardovej raketovej armády s veliteľstvom v meste Vladimir, 31. raketovej armády s veliteľstvom v meste Orenburg a 33. gardovej raketovej armády s veliteľstvom v meste Omsk. Pod velením týchto troch armád je zahrnutých 13 raketových divízií, ktoré sú vyzbrojené raketovými systémami. Pod velenie 27. gardovej raketovej armády spadá 60. gardová raketová divízia s velením v Tatiščeve s palebnými pozíciami Tatiščevo-5 a Svetlyj (69 riadených striel UR-100N-UTTCh, 40 riadených striel Topol-M), 28. gardová raketová divízia s veliteľstvom v Kozelsku so 60 riadenými strelami UR-100N-UTTCh, 7. gardová raketová divízia s veliteľstvom vo Vypolzove s palebnými pozíciami v obciach Ozernyj a Bologoje-4 (18 riadených striel Topol), 54. gardová raketová divízia s veliteľstvom v Tejkove a palebnými pozíciami pri obci Krasnyje Sosenki (36 riadených striel Topol) a s raketovou divíziou v Joškar-Ola s celkovo 27 riadenými strelami Topol. Pod velenie 31. gardovej raketovej armády organizačne patrí 13. gardová raketová s veliteľstvom v Dombarovskom a palebnými pozíciami Jasnyj (45 riadených striel R-36M-UTTCh, R-36M2), 8. raketovú divíziou s veliteľstvom v meste Jurja s palebnými pozíciami Jurja-2 a Pervomajskij (27 riadených striel Topol) a 42. raketová divízia s veliteľstvom v Nižnom Tagile s palebnými pozíciami Verchnaja Salda, Nižnyj Tagil-42 a Svobodnyj (36 riadených striel Topol). Sibírskej 33. gardovej raketovej armáde je podriadená 62. gardová raketová divízia s veliteľstvom v Užure a palebnými pozíciami Užur-4 a Solnečnyj (40 riadených striel R-36M-UTTCh, R-36M2); 39. gardová raketová divízia s veliteľstvom v Novosibirsku s palebnými pozíciami pri

obciach Novosibirsk-95, Pašino a Gvardejskij (45 riadených striel Topol); 23. gardová raketová divízia s veliteľstvom v Kansku a palebnými pozíciami Sodnečnyj (45 riadených striel Topol); 51. gardová raketová divízia s veliteľstvom v Irkutsku a palebnými pozíciami Zeljonyj (36 riadených striel Topol) a 35. raketová divízia s veliteľstvom v Barnaule s palebnými pozíciami Sibirskij-2 (36 riadených striel Topol).

Medzikontinentálna strategická balistická raketová riadená strela UR-100N-UTTCh s indexom zákazníka 15A35 a kódovým označením NATO a Pentagonu SS-19 Mod 3 „Stiletto“ vznikla v konštrukčnej kancelárii NPO Mašinostrojenija a do výzbroje ju v prvotnom základnom variante prijali 17. decembra 1980. Dvojstupňovú riadenú strelu poháňajú v obidvoch stupňoch kvapalinové raketové motory. Ampulizovaná riadená strela 15A35 sa do šachtového odpaľovacieho zariadenia umiestňuje v prepravno-štartovacom kontajneri, štart strely je plynodynamický. Dĺžka riadenej strely je 24 m, priemer 2,5 m. Štartovacia hmotnosť riadenej strely 15A35 je 105,6 t a hmotnosť bojového bloku je 4 350 kg. Bojový blok disponuje šiestimi jadrovými bojovými časťami s nezávislým navedením na cieľ, tritolový ekvivalent každej bojovej časti je 750 kt. Maximálny dostrel riadenej strely 15A35 je 10 000 km. V súčasnosti sú riadená strela a jej subsystémy neustále modernizované a jej životnosť sa predlžuje až na 25 rokov. Modernizácia sa týka hlavne odolnosti voči rušeniam, zvýšenia presnosti a schopnosti prenikáť protiraketovými systémami do možného protivníka. Nedávno Ruská federácia získala z Ukrajiny 30 riadených striel 15A35, ktoré nikdy predtým neboli v stave bojovej pohotovosti, iba v skladoch. Predpokladá sa, že po rozmiestnení na bojové pozície zostane tento typ riadených striel vo výzbroji ruských strategických jadrových síl RVSN až do roku 2030.

Ruské medzikontinentálne balistické raketové riadené strely R-36M-UTTCh (15A18) s kódovým označením SS-18 Mod 4 „Satan“ a R-36M2 (15A18M) s kódovým označením SS-18 Mod 5 / Mod 6 „Satan“, ktoré vyvinula konštrukčná kancelária Južnoje (sídlia v Dnepropetrovske na Ukrajine), sú aj naďalej najmohutnejšími riadenými strelami, aké kedy boli zaradené do výzbroje hociktorého štátu. Obidva typy sú dvojstupňové s raketovými motormi spaľujúcimi kvapalnú pohonnú látku v obidvoch stupňoch. Podobne ako aj predchádzajúci typ riadenej strely, obidva výrobky (15A18, 15A18M) sa umiestňujú do šachtového odpaľovacieho zariadenia v prepravno-štartovacom kontajneri, štart striel je mimometný. Riadená strela 15A18 aj 15A18M má dĺžku 34,3 m, priemer 3 m a štartovaciu hmotnosť 211,1 t. Obidva typy dopravujú k cieľu 10 jadrových bojových častí s nezávislým navedením s kilotonážou v rozsahu 550 – 750 kt. Riadená strela 15A18 existuje aj v ľahšom variante s jednou bojovou časťou, ktorý bol prijatý do výzbroje 23. augusta 1990. Tento variant vyhovie medzinárodným zmluvám, ktoré nepovoľujú riadené strely s viacnásobnými bojovými časťami, aj v budúcnosti. Maximálny dolet riadenej strely 15A18 je 11 500 km. Maximálny dolet riadenej strely s viacnásobnou bojovou časťou je 11 000 km a dolet s jednou bojovou časťou je až 16 000 km. Ruská federácia stiahne riadené strely 15A18 z výzbroje do roku 2008. Riadené strely 15A18M po plánovanom predĺžení životnosti na 25 – 30 rokov zostanú vo výzbroji RVSN približne do roku 2020.

Raketový komplex RT-2PM Topol s balistickými riadenými strelami 15Z58 je prvý mobilný komplex na svete vyzbrojený riadenými strelami s medzikontinentálnym doletom. Mobilný raketový komplex RT-2PM Topol s kódovým označením NATO a Pentagonu SS-25 „Sickle“ prijali do výzbroje 1. decembra 1988. Riadená strela 15Z58, ktorú vyvinul moskovský ústav tepelnej techniky MIT, je trojstupňová so spaľovaním tuhých pohonných hmôt v každom stupni. Riadená strela 15Z58 má dĺžku 21,5 m, maximálny priemer 1,8 m a štartovaciu hmotnosť 45,1 t. Dolet s bojovým blokom, ktorého hmotnosť je 1 000 kg, dosahuje 10 500 km. Bojový blok zahŕňa jednu jadrovú bojovú časť s tritolovým ekvivalentom 550 kt, ľahké aj ťažké kľamné ciele a rušiče. Prepravno-štartovací kontajner s riadenou strelou 15Z58 prepravuje sedemnápravový špeciálny automobilový podvozok na báze vozidla MAZ-7916. Riadená strela štartuje z kontajneru kolmo mínometným spôsobom pomocou prachového tlakového agregátu PAD. Pôvodná životnosť riadenej strely 15Z58 bola 10 rokov, neskôr bola predĺžená na 15 rokov. Ďalšie zásadné predlžovanie životnosti riade-

ných striel sa neplánuje. V súčasnosti prebieha proces postupného vyradovania týchto komplexov z výzbroje, tak ako sa končí životnosť riadených striel podľa dátumov ich výroby.

Najnovšia ruská univerzálna (z pohľadu na spôsob štartu) medzikontinentálna balistická raketová riadená strela 15Z62 raketového komplexu RT-2PM2 Topol-M taktiež vznikla v moskovskom ústave tepelnej techniky MIT. Kódové označenie Pentagonu pre najnovší ruský strategický raketový systém je SS-27. Balistická raketová riadená strela 15Z62 má podľa odhadov dĺžku 22,7 m, priemer 1,86 m a štartovaciu hmotnosť 47,2 t. Hmotnosť bojového bloku s jednou jadrovou bojovou časťou je 1 200 kg. Dolet sa udáva rádoovo viac ako 10 000 km. V konštrukcii riadenej strely sa prijalo mnoho vylepšení, ktoré zvyšujú jej bojovú životnosť a presnosť v cieľi. Malo byť ísť napríklad o podstatné skrátenie času horenia pohonných jednotiek jednotlivých stupňov, výkonnejšie a efektívnejšie prostriedky na prekonávanie systémov protiraketovej ochrany a v štádiu skúšok je aj bojový blok s širšou možnosťou manévrovania po vstupe do hustých vrstiev atmosféry. Prvý pluk s novým raketovým komplexom RT-2PM2 s umiestnením riadených striel 15Z62 v podzemných z odolných šachtových odpaľovacích zariadeniach v Tatiščeve slávnostne zaradili do operačnej služby 24. decembra 1997. Dostupná literatúra udáva pre riadenú strelu 15Z62 základnú životnosť 15 rokov.

V decembri 2004 sa skončili skúšky samohybného variantu raketového komplexu Topol-M s umiestnením riadenej strely v prepravno-štartovacom kontajneri na špeciálnom ťažkom osemnápravovom automobilovom podvozku na báze vozidla MZKT-7916, ktorý nahradí v operačnej službe raketové komplexy radu RT-2PM Topol s riadenými strelami 15Z58. Zaradovanie mobilných komplexov do výzbroje sa plánuje od roku 2006.

Zatiaľ sa neobjavili oficiálne správy o úmysle skonštruovať železničný raketový komplex s riadenou strelou 15Z62, ale po definitívnom zlikvidovaní posledných železničných systémov RT-23UTTCh Molodec (SS-24 Mod 1 „Scalpel“) s balistickou raketovou strelou 15Z61 v tomto roku, je možné predpokladať takéto smerovanie ďalšieho vývoja.

NÁMORNÉ STRATEGICKÉ SILY MSS

Útvary námorných strategických síl MSS sú organizačne začlenené do zostavy vojenského námorníctva. Veliteľom ruského vojenského námorníctva je od 7. novembra 1997 admirál Vladimir Ivanovič Kurojedov. Podobne ako aj v predošlom prípade, od vyhlásenia nezávislosti Ruskej federácie sa strategické sily výrazne zmenšili, čo sa týka stavov a hlavne počtu typov prostriedkov. Podľa oficiálnych informácií v súčasnosti ruské vojenské námorníctvo disponuje dvanástimi raketonosnými ponorkami dvoch typov, deväť z nich je v operačnej službe. Ponorky v operačnej službe majú na svojich palubách spolu 144 balistických raketových riadených striel s celkovou 480 jadrovými bojovými časťami. Všetky raketonosné ponorky sú zaradené do stavov severnej a tichomorskej flotily. Pod velenie severnej flotily organizačne patria dve eskadry strategických raketonosných ponoriek. Strategické raketonosné ponorky tichomorskej flotily sú organizované v 16. operačnej eskadre atómových ponoriek.

Prvým typom raketonosnej ponorky, ktorým disponuje ruské vojenské námorníctvo, je šesť raketonosných ponoriek projektu 667BDR „Kalmar“ (v kóde Pentagonu sú označené Delta III), z ktorých každá je vybavená 16 šachtovými odpaľovacími zariadeniami pre balistické raketové riadené strely 3M40 (v kóde Pentagonu a NATO SS-N-18 „Stingray“) raketového komplexu D-9R. Ponorky projektu 667BDR majú celkovú dĺžku 155 m, šírku 12 m, výtlačok na hladine 8 940 t a výtlačok pod hladinou 10 600 t. Plavidlo poháňajú dva jadrové reaktory. Posádku tvorí 130 ľudí. Rýchlosť na hladine je 13 uzlov, maximálna rýchlosť pod hladinou je 25 uzlov. Balistická raketová riadená strela 3M40 má dĺžku 14,1 m, priemer 1,8 m a štartovaciu hmotnosť 35,3 t. Dvojstupňovú riadenú strelu poháňajú kvapalinové raketové motory. Maximálny dolet balistickej raketovej riadenej strely je 6 500 km. Riadené strely 3M40 vo výzbroji ruského vojenského námorníctva disponujú tromi jadrovými bojovými časťami, každá s tritolovým ekvivalentom 200 kt.

Druhý typ raketonosnej ponorky ruského vojenského námorníctva sú plavidlá projektu 667BDRM „Delfin“ (Delta IV) s ktorých každé je vybavené 16 šachtovými odpaľovacími zariadeniami pre balistické raketové riadené strely 3M37 (SS-N-23 „Skiff“) raketového komplexu D-9RM. Tri zo šiestich ponoriek tohto typu sú momentálne v dokoch a operačne nasadené sú len tri ponorky projektu 667BDRM. Raketonosná ponorka projektu 667BDRM má celkovú dĺžku 167 m, šírku 12,2 m, výtlak na hladine 9 210 t a výtlak pod hladinou 11 740 t. Plavidlo poháňajú dva jadrové reaktory. Posádku tvorí 130 ľudí. Rýchlosť na hladine je 14 uzlov, maximálna rýchlosť pod hladinou je 24 uzlov. V súčasnosti najmodernejšie námorné balistické raketové riadené strely 3M37 majú dĺžku 14,8 m, priemer 1,9 m a štartovaciu hmotnosť 40,3 t. Trojstupňovú riadenú strelu poháňajú vo všetkých stupňoch raketové motory spaľujúce kvapalné pohonné látky. Dolet riadenej strely nesúcej štyri jadrové bojové časti je 8 300 km. Balistické raketové riadené strely 3M40 a 3M37 vyvinulo štátne raketové centrum GRC im. V.P. Makejeva sídliace v meste Miass.

Strategické raketonosné ponorky projektu 941 *Akula* (Typhoon) sú v súčasnosti vyradené a zachované zostalo len jedno plavidlo tohto typu, ktoré prestavali pre nový raketový komplex Bulava (niekedy označovaný Bulava-30). Týmto novým strategickým raketovým komplexom budú vyzbrojená aj nové strategické raketonosné ponorky projektu 955 „Borej“. Prvé plavidlo tejto triedy s menom „Jurij Dolgorukij“ začali stavať v roku 1996 a druhé plavidlo pomenované „Aleksandr Nevskij“ začali stavať v marci 2004. Dokončenie prvej ponorky a jej zariadenie do služby mešká aj z dôvodu problémov s novou balistickou raketovou riadenou strelou Bulava, ktorú vyvíja moskovský MIT spoločne s GRC im. V.P. Makejeva. Nová riadená strela spaľuje tuhé pohonné hmoty a jej komponenty sú v maximálnej možnej miere unifikované s riadenou strelou 15Ž62 komplexu RT-2PM2 Topol-M.

STRATEGICKÉ LETECTVO SA

Strategické bombardovacie letectvo Ruskej federácie je organizačne zaradené do 37. leteckej armády strategického určenia. Od 15. novembra 2002 je veliteľom strategického leteckej 37. armády generálmajor Igor Ivanovič Chvorov. Ruské strategické letectvo k aprílu 2005 disponuje 78 strategickými bombardovacími lietadlami dvoch základných typov, ktorých úhrnná prepravná kapacita je 852 okridlených riadených striel. Strategická 37. armáda zahŕňa celkovo šesť leteckých bombardovacích divízií, z toho dve – 22. gardová ťažká bombardovacia divízia so základňou na letisku Engels v saratovskej oblasti a 326. ťažká bombardovacia divízia so základňou na letisku Ukrajinka v chabarovskom kraji, sú vyzbrojené podzvukovými strategickými bombardérmi Tu-95MS (verzií MS6 a MS16) a nadzvukovými strategickými bombardérmi Tu-160. Na leteckej základni Engels je celkovo dislokovaných 22 bombardérov Tu-95MS a 14 bombardérov Tu-160. Na leteckej základni Ukrajinka má domovskú základňu celkovo 42 bombardérov Tu-95MS.

Bombardovacie lietadlo Tupolev Tu-95MS má dĺžku 49,6 m, rozpätie krídla 50,05 m, výšku na zemi 13,3 m a maximálnu vzletovú hmotnosť 185 000 kg. Lietadlo Tu-95MS má sedemčlennú posádku. Existujú dva základné varianty – stroje Tu-95MS6 môžu niesť šesť okridlených riadených striel na rotačnom adaptéri vo vnútri bombovnice a variant Tu-95MS16 môže okrem tohto nákladu odnieť ešte ďalších desať okridlených riadených striel na štyroch zbraňových adaptéroch pod krídlom. Dolet bombardéra Tu-95MS6 bez doplnovania paliva je 10 500 km, dolet lietadla Tu-95MS16 s maximálnym bojovým nákladom je 6 500 km. Lietadlá Tu-95MS dosahujú letovú rýchlosť 830 km/h.

Prototyp nadzvukového strategického bombardéra Tu-160 s meniteľnou geometriou krídla vznikol k svojmu prvému letu 19. decembra 1981. Sériová výroba tohto stroja sa začala v roku 1984 a skončila sa z dôvodu politických zmien a ekonomických problémov v roku 1992. Od roku 1999 sa pre potreby ruského strategického letectva obnovila sériová výroba malého počtu bombardérov. Strategický bombardér Tu-160 má dĺžku 54,1 m, rozpätie krídla od 35,6 m (rýchly let) do 55,7 m (vzlet, pomalý let a pristátie), výška na zemi je 13,1 m. Stroj s maximálnou vzletovou hmotnosťou

275 000 kg dosahuje maximálnu rýchlosť vo veľkých výškach 2 200 km/h a jeho dolet je 13 950 km. Lietadlo má štvorčlennú posádku.

Základným typom zbrane pre oba typy spomínaných bombardérov je strategická okridlená riadená strela Ch-55 (výrobok 120). Riadená strela Ch-55 má celkovú dĺžku 5,88 m, jej priemer je 0,51 m. Po vypustení z bombardéra sa z trupu vysúvajú kompozitové krídla s celkovým rozpätím 3,1 m, roztvárajú sa radiace plochy a zo zadnej časti sa smerom dole vysúva a aktivuje turbohriadeľový motor. Riadená strela Ch-55 letí v pomerne malej výške, aby sa chránila pred radarmi protivzdušnej obrany protivníka, pričom terénne nerovnosti oblietava alebo nadlietava. Dolet tejto podzvukovej riadenej strely je 2 500 km. Strela Ch-55 je vyzbrojená špeciálnou jadrovou bojovou časťou s tritolovým ekvivalentom 200 kt. Vylepšeným variantom tejto strely je jej modifikácia Ch-55SM (výrobok 125) s konformnými odhadzovateľnými prídavnými palivovými nádržami, ktorej dolet sa zväčšil až na 3 000 km.

V súčasnosti podľa nepotvrdených správ vznikla aj nejadrová modifikácia tejto strategického okridlenej riadenej strely s označením Ch-555. Okrem toho vyvíja konštrukčná kancelária Raduga, ktorá je autorom všetkých týchto okridlených striel, aj úplne nový typ zbrane, ktorá bude v nejadrovom variante označená Ch-101 a v jadrovom strategickom variante Ch-102.

POROVNANIE STRATEGICKÝCH JADROVÝCH SÍL USA A RF

Historicky aj geograficky sa strategické sily oboch jadrových superveľmocí, napriek tomu, že existuje zopár zblížujúcich faktorov, vyvíjali úplne rozdielnym smerom. Samozrejme, že v prípade jednej aj druhej krajiny bolo základom nedopustiť, aby druhá strana získala súčasne taký výrazný technologický aj početný náskok, ktorý by narušil rovnováhu v oblasti vojenskej a z toho titulu umožnil predstaviteľom príslušnej krajiny zásadne zmeniť svoje správanie sa v politickej oblasti.

Spojené štáty americké vždy venovali a dodnes venujú viac pozornosti aj investícií do prostriedkov vzdušného a námorného segmentu triády, to znamená prostriedkov, ktoré sú vo veľkej miere mobilné a operujú mimo samotného územia krajiny. Pozemný segment, to jest balistické rakety odpaľované z podzemných stanovišť na teritóriu Spojených štátov, boli vždy až tretie v poradí. Aj súčasné investície sú, napriek tomu, že USA sa venuje všetkým trom segmentom triády, najviac orientované na udržanie a modernizovanie námorného a leteckého segmentu.

Sovietsky zväz z dôvodu svojich finančných možností a z toho vyplývajúcich skutočností (malý počet bombardérov-nosičov, podstatne menej početné oceánske loďstvo) sústredil svoje úsilie na budovanie pozemného segmentu triády. S pribúdajúcim časom, napriek obrovským investíciám do leteckého segmentu (napríklad najmodernejšie bombardovacie lietadlá Tu-160) aj do námorného segmentu (vybudovanie veľkej ponorkovej raketonosnej flotily) a po nasledovnom rozpade ZSSR, zostal Ruskej federácii rýchlo zastarávajúci inventár jadrovej triády, ktorý sa ešte vyznačoval veľkým množstvom rozdielných systémov, čo generovalo rozsiahle logistické a aj z toho vyplývajúce finančné problémy. Existujúca hospodárska aj politická kríza v novovzniknutej Ruskej federácii väčšinu týchto problémov ešte prehĺbila. Ďalším faktorom, ktorý nútil Rusko prijať opatrenia, boli novovzniknuté vzťahy medzi výrobnými závodmi a subkontraktormi, rozmiestnenými mimo teritóriu Ruskej federácie. Skutočnosť, že sa napríklad výrobný závod Južnoje dostal pod ukrajinskú jurisdikciu, keďže sídli v meste Dnepropetrovsk, výrazne napomohla to, že Ruská federácia urýchlene vyradila zo svojej výzbroje raketové systémy Molodec s balistickými raketovými riadenými strelami v stacionárnych šachtových zariadeniach a v tomto čase sa končí vyradovanie a likvidácia železničného variantu systému Molodec. Samozrejme toto nie je jediný parameter, vyradovanie vyplýva aj z požiadaviek na likvidovanie riadených striel s viacnásobnými bojovými časťami. Jadrové sily Ruskej federácie v rámci možností znižujú na minimum svoju technologickú a technickú závislosť a možné väzby na firmy mimo Ruska.

Celkový trend vývoja v tejto oblasti je dosiahnutie totálnej rusifikácie nových raketových systémov – výroba všetkých kom-

ponentov a celých systémov výlučne na území Ruskej federácie. Druhý trend je postupné znižovanie počtu typov systémov a ich nahradzovanie jediným univerzálnym systémom, ktorým bude pre najbližšie desaťročia raketového komplexu RT-2PM2 Topol-M s balistickou raketovou strelou 15Ž62 v rozličných variantoch.

Další vývoj v oblasti jadrového odzbrojenia je veľmi ťažko presne predpovedať. V roku 1991 podpísali obe jadrové superveľmoci dohodu o obmedzení strategických jadrových zbraní START I (*Strategic Arms Limitation Treaty*), ktorá je platná od decembra 1994. Zmluvu podpísali USA a ZSSR, ako nástupnícke štáty vlastniace jadrové zbrane po rozpade ZSSR k tejto zmluve pristúpili Ruská federácia, Bielorusko, Kazachstan a Ukrajina s tým, že len Rusko si aj naďalej zachová svoj jadrový inventár a ostatné novovzniknuté krajiny sa štatútu jadrovej veľmoci vzdajú. Ďalšou zmluvou o znižovaní stavov strategických jadrových inventárov Ruska a USA je zmluva START II, podpísaná v Moskve v roku 1993. Táto zmluva limitovala konečný stav bojových častí na 3 000 – 3 500 kusov pre každú zmluvnú stranu, ktorý mal byť dosiahnutý ku koncu roku 2007. Zmluva je v súčasnosti prakticky neúčinná, keďže po odstúpení USA od zmluvy o protiraketovej obrane (*ABM Treaty*) v júni 2002, Ruská federácia oficiálne deklarovala, že sa necíti byť ďalej viazaná zmluvou START II.

Tento krok bol motivovaný najmä vnútropolitickými dôvodmi a neprejavil sa v medzinárodnej rovine, keďže už 24. mája 2002 v Moskve Ruska federácia a Spojené štáty podpísali zmluvu o redukcii strategického ofenzívneho potenciálu (*Strategic Offensive Reduction Treaty - SORT*). Na základe tohto dokumentu, ktorý americký Kongres ratifikoval v marci 2003 a ruská Štátna дума v máji 2003, sa signatárske štáty zaviazali znížiť počet svojich jadrových bojových častí na 1700 - 2200 kusov do konca roku 2012. V dôsledku vstupu do platnosti zmluvy SORT, prestali byť aktuálne diplomatické rokovania o zmluve START III, ktoré pôvodne predpokladali menší rozsah redukcie strategických jadrových bojových častí (2000 - 2500 kusov), než tomu v skutočnosti došlo v rámci SORT. Zníženie jadrového potenciálu na 1700 – 2200 bojových častí bolo schválené nielen na základe politických a bezpečnostných kompromisov oboch strán, ale aj v dôsledku ekonomických problémov Ruskej federácie. Tá nebola schopná dosta-

točne rýchlo nahrádzať nosiče jadrových zbraní, ktorým sa končila operačná životnosť, novými systémami a ich počet začal klesať pod limity zakotvené v START II. Prijatie SORT tak reflektovalo aktuálnu situáciu a trendy v horizonte najbližších siedmych rokov a predstavuje zatiaľ poslednú etapu v americko-ruských rokovaniach o redukcii ich jadrových strategických potenciálov.

(Autor je nezávislým publicistom v oblasti vojenstva.)

SUMMARY

In the first part of the article, the author, independent analyst on military affairs, offers overview of current type and status of strategic nuclear forces of Russian Federation, focusing on naval, ground and air forces. In the second part of the article the author briefly compares strategic nuclear forces of Russian Federation to strategic nuclear forces of the USA and comments on developments in disarmament (*ABM Treaty, START treaties, etc.*). He concludes with *SORT treaty, adoption of which has reflected current situation and represents the latest development in USA – RF negotiations on reduction of nuclear strategic potential. An analysis of current state of the US nuclear strategic forces was published in previous issue of Security Analyses.*

REFERENCIE

- Nuclear Weapons of the United States“ An Illustrated History. James N. Gibson, A Schiffer Military History Book, 1996
Oružije Rossiji, Katalog tom IV, Vooruženije i vojennaja tehnika Raketnych vojsk strategičeskovo naznačeniija Military Parade, 1996 – 1997
Strategičeskoje jadernoje vooruženije Rossiji Pod redakciej P. L. Podviga Moskva, Izdat, 1998
„The Kremlins Nuclear Sword“ The Rise and Fall of the Russian Strategic Nuclear Forces 1945 – 2000 Steven J. Zaloga, Smithsonian Institution Press, 2002
Janes Strategic Weapon Systems, Issue Thirty-Six Edited by Duncan Lennox, January 2002
<http://russianforces.org/>
<http://www.stratcom.mil/>

— Viktor Kovalov —

POHĽAD RUSKEJ FEDERÁCIE NA BRATISLAVSKÝ SUMMIT

Podľa ruských médií sa summit Rusko – USA mohol stať začiatkom novej „studenej vojny“. Napriek týmto očakávaniam sa stal „len“ ďalším stretnutím najvyšších politických lídrov oboch krajín. K tomuto výsledku prispeli aj aktívne a účinné kroky administratívy prezidenta Vladimira Putina.

Bratislavský summit vo februári 2005 predstavoval v poradí 12. stretnutie prezidentov Ruska a USA od roku 2001, po zvolení Georgea W. Busha prezidentom USA. Toto podujatie na najvyššej úrovni sa skončilo tak isto, ako väčšina predchádzajúcich – spoločným ubezpečením o vzájomnom pochopení a plodnej spolupráci. Politickí predstavitelia Ruskej federácie sa práve na tento výsledok rokovaní pozerajú ako na svoje víťazstvo, keďže od Busha mnohí očakávali mohutný nátlak na Putina a nie vyjadrenia, že „za posledných 15 rokov Rusko dosiahlo obrovský pokrok“.

SPRISAHANIE PROTI ADMINISTRATÍVE PREZIDENTA PUTINA?

Už v januári 2005 sa začali intenzívne prípravy na bratislavský summit. Vláda RF ich vnímala ako cieľenú kampaň proti Rusku. Na základe analýzy západných médií za január 2005 môžeme potvrdiť, že išlo o reálnu „antiputinovskú“ vlnu, v ktorej hlavným bodom kritiky bol stav demokracie a ľudských práv v Rusku. Spomeňme len kauzy ako Beslan, Chodorkovskij, prezidentské voľby na Ukrajine, atď. Vláda RF a samotný prezident, ako aj väčšia časť štátnej dumy Ruskej federácie, túto kritiku jednoznačne odmietali, aktívne ju podporili stúpenci jednotlivých politických strán, ktoré v súčasnosti v parlamente za-

stúpenie nemajú (*Sojuz pravych sil, Jabloko*), dokonca v televízii vystúpil inak veľký prívrženec Západu, architekt trhových reforiem, Anatolij Čubajs, ktorý konštatoval, že „západné médiá“ rysujú neadekvátnu podobu Ruska.

Okrem toho sa v januári začali hry okolo osláv 60. výročia víťazstva nad fašizmom, pričom najaktívnejšie vystúpili pobaltské krajiny, ktoré nastolili požiadavky, týkajúce sa uznania faktu sovietskej okupácie Pobaltia. V januári sa tiež v USA objavila „Správa o antisemitizme vo svete“ (vydáva Ministerstvo zahraničia Spojených štátov amerických), v ktorej sa veľa pozornosti venovalo poplašným trendom v Rusku. Toto všetko vláda RF chápala ako cieľenú kampaň na diskreditáciu Ruska.

Cielené prípravy na summit sa podľa ruských médií začali až tesne pred ním. 17. februára 2005 nasledovali rokovania v Senáte USA o „záležitosti Jukosu“ a demokracii v Rusku, ktoré zorganizoval Výbor pre medzinárodné záležitosti. Išlo o iniciatívu predsedu Výboru pre medzinárodné záležitosti Richarda Lugarra. Počas rokovaní vystúpili tiež riaditeľ programu pre Rusko a Euráziu Carnegieho fondu ekonóm Anders Aslund, riaditeľ eurázijských programov Národného demokratického inštitútu medzinárodných vzťahov Nelson Ledski a iní americkí experti na Rusko. Okrem toho vystúpilo aj vedenie Jukosu. Predseda predstavenstva Jukosu Steven Tidy vyhlásil, že ruská vláda sa

úmyselne snaží priviesť Jukosa k bankrotu. Predseda komisie Lugar zas deklaroval, že Bush by mal počas stretnutia v Bratislave zaujať tvrdú a nekompromisnú pozíciu voči Putinovi a prepojiť členstvo Ruska vo WTO a „veľkej osmičke“ so záležitosťou Jukosu a „obnovením demokracie v Rusku“.

18. februára 2005 bol v americkom Senáte predložený návrh rezolúcie, ktorá by pozastavovala členstvo Ruska v G8. Za ďalšiu nátlakovú akciu na Busha považovala ruská vláda vystúpenie amerického senátora Johna Rockefellera (21. februára 2005), ktorý vyhlásil, že „polovica ruských jadrových materiálov už zmizla a môže sa nachádzať v rukách teroristov“. Nátlak na amerického prezidenta prišiel aj zo strany nevládných organizácií, ktoré od neho požadovali konkrétne kroky pre podporu slobody a demokracie (*Amnesty International, International League for Human Rights, Physicians for Human Rights, Human Rights Watch*,...).

Podľa niektorých ruských médií (*Krasnaja zvezda, www.rusedina.org, Rossijskije vesti*,...) sa od prezidenta Busha pred stretnutím v Bratislave požadovalo, aby zrušil mandát prvého stretnutia v Slovinsku, keď americký prezident fakticky uznal Rusko za plnohodnotného a samostatného hráča svetovej politiky s vlastnými geopolitickými a ekonomickými záujmami. Tým by sa zredukoval vplyv Ruska v svetovej politike, hlavne mimo rámca jeho štátnych hraníc.

Tieto tvrdenia však nepočítali s tým, že prezident Bush, ako reálny politik, rieši konkrétne taktické úlohy. A pre ich úspešné vyriešenie USA potrebujú Rusko ako silného hráča. Konkrétne kroky a vyhlásenia Bieleho domu naznačujú, že americká politika voči Moskve spočíva v udržaní Ruska v americkom tábore, aby neprekážalo plánom washingtonskej vlády. Preto sa Bush, nehľadiac na obrovský nátlak, vyhol priamej kritike a často podčiarkoval, že Putin je jeho osobný priateľ. V tomto kontexte ruské médiá konštatujú, že napriek pravdepodobnej zainteresovanosti Busha a jeho administratívy vo vytlačení Ruska zo zóny jeho deklarovaných geopolitických záujmov (priestor Spoločenstva nezávislých štátov), v súčasnosti je pre nich oveľa dôležitejšie riešiť reálne problémy spojené so situáciou na Blízkom východe a v Iráne.

NECHAJTE PUTINA NA POKOJI!

Pred summitom vyšiel v zvyčajne konzervatívnom a skôr „probushovskom“ *The Wall Street Journal* článok s názvom „Nechajte Putina na pokoji“. Vyjadroval alternatívu k Putinovym kritikom a pre Rusku federáciu bol významný aj jeho podtitulok: „K veľkému údivu Američanov sa Rusko pri Putinovi stalo životne dôležitou krajinou pre obhajobu amerických záujmov“. Tento článok považovala vláda RF za pokus o zmenu situácie, keď antiputinovská vlna v médiách dosiahla svoj vrchol.

Mnohí ruskí predstavitelia tvrdia, že Rusko nevyhovuje Západu tým, že mu nie je podriadené a snaží sa o realizáciu samostatnej politiky. Navyše sa už v Rusku objavili nálady, ktoré reanimujú myšlienku tzv. „globálneho antiruského sprisahania“. Za nositeľov tejto myšlienky sa pokladajú niektoré nacionalistické kruhy v rámci Komunistickej strany Ruskej federácie, Liberálnodemokratickej strany Žirinovského, strany Rodina, a dokonca aj niektorí poslanci pro-prezidentskej politickej strany Jedinaja Rossija. Všetky strany sú zastúpené v Štátnej dume. Okrem nich však existuje veľké množstvo rôznych hnutí, ktoré tiež vyznávajú túto ideu: Legion Wervolf, Ruská strana, Národná strana, Nacionalisticko-bolševistická strana. Zatiaľ sa oficiálni vládni ruskí predstavitelia od podobných tvrdení dištancujú (obmedzujú sa na vyhlásenie o uplatňovaní dvojitého štandardu v neprospech Ruska), ale podobné nálady prevládajú medzi ruským obyvateľstvom.

ODPOVEĎ RUSKEJ VLÁDY

Je zaujímavé, že ani Putin, ani nikto z jeho okruhu na vyššie spomenuté obvinenia vôbec nereagovali. Nebola zaregistrovaná žiadna prudká výmena názorov – Putin pôsobil veľmi kludne a keď vystupoval s dôležitými vyhláseniami, väčšinou sa netýkali vzťahov so Západom, ale naopak, Blízkeho východu a Iránu. Putin teda ignoroval obsah, ktorý mu podsúvali.

Podľa ruských médií sa však Bush tesne pred summitom poddal nátlaku západných médií. Vychádzali z jeho vystúpenia v Bruseli (kde sa 21. februára 2005 začala jeho európska cesta), na kto-

rom vyhlásil, že „Rusko musí potvrdiť svoju oddanosť demokracii“ a že túto otázku nastolí počas svojho stretnutia s prezidentom Putinom. Neskôr prišla správa o tom, že americká strana sa rozhodla skrátiť čas summitu Rusko – USA (zo štyroch na dve hodiny). Dalším zlým znakom pre vládu RF boli slová prezidenta Busha o ukrajinskej revolúcii a prísľuby všestrannej podpory Ukrajine. Vláda RF to chápala ako smerovanie ku konfrontácii.

Situácia sa „oteplila“, keď americká ministerka zahraničných vecí Condoleezza Rice a ruský minister obrany Sergej Ivanov podpísali 23. februára *Dohodu o bilaterálnej spolupráci v oblasti posilnenia kontroly nad prenosnými raketovými systémami* (PRS, resp. ručne protivzdušné riadené strely). Obe strany obišli otázku ohraňovania alebo zákazu obchodovania s PRS a zatiaľ sa len zaviazali navzájom informovať o dodávkach takýchto komplexov tretím krajinám. Zdôraznili, že Rusko aj USA majú záujem na tom, aby sa PRS nešírili a nedostali do rúk teroristom. PRS možno bez problémov dopravovať a ukrývať, preto sa široko využívajú v konfliktných zónach na Blízkom východe, v Čečensku, v Kolumbii a na Srí Lanke. Okrem toho sa v Amerike stále diskutuje o tom, že ďalší teroristický útok na USA sa môže uskutočniť práve s pomocou PRS. Sergej Ivanov zas nevyhlásil, že dva PRS, ktoré zmizli na Kryme, sa môžu objaviť buď na Kaukaze alebo v Iraku.¹

VÝSLEDKY SUMMITU

Podľa ruskej vlády i médií išlo o úplne bežný summit dvoch štátov, ktoré chápu dôležitosť a význam jeden druhého a vychádzajú z toho, budujú svoje vzťahy a uzatvárajú príslušné dohody. Oba prezidenti sa dohodli na ukončení rokovaní o vstupe Ruska do WTO už v tomto roku a na zvýšení dodávok ruskej ropy na americký trh do roku 2008. Bush a Putin sa tiež zhodli, že Irán nemá vlastnú jadrovú zbraň (Rusko si myslí, že atómová elektrárň v Bušeri len pomôže Iránu zachovať si bezjadrový štatút, kým USA si myslia pravý opak), a že Rusko ostáva účastníkom „medzinárodného kvarteta“ pre vyriešenie konfliktu na Blízkom východe.

Otázky na tlačovej konferencii sa týkali hlavne stavu ruskej demokracie. V tomto kontexte sa Bush ohraničil len krátkym vyhlásením, ktoré malo uspokojiť zástancov tvrdších krokov voči vláde RF: „Toto stretnutie mi dalo možnosť ešte raz povedať, že je v záujme mojej krajiny, aby Rusko bolo silným a stabilným partnerom pre USA. Je veľmi dôležité, aby sme nebudovali len svoje pracovné vzťahy, ale aby sme tiež pochopili, že v 21. storočí sa silné krajiny budujú na základe silnej demokracie. ... Demokracia vždy odzrkadľuje tradície a kultúru krajiny, a ja to viem. Všetky demokracie majú niečo spoločné, nadradenosť práva, ochranu menšín, slobodu médií a životaschopnú politickú opozíciu. Za posledných 15 rokov Rusko dosiahlo obrovské úspechy. Tlieskam prezidentovi Putinovi za to, ako krajinu vedie v období zmien. ... Podielil som sa s Vladimirom o svoje obavy, týkajúce sa vyznávania univerzálnych princípov demokracie Ruskom. Ale hovoril som o tom konštruktívne a kamarátsky.“ Putin zas opätovne definoval pojem demokracie v Rusku: „Rusko si zvolilo demokraciu už pred štrnástimi rokmi samostatne, bez akéhokoľvek nátlaku. A urobilo to kvôli svojim záujmom aj pre seba, aj pre svoj národ, aj pre svojich občanov. Táto voľba je konečná a neexistuje žiadna možnosť návratu. ... Ale myslím si, že mnohí sa mnou budú súhlasiť: implementácia princípov a noriem demokracie nemôže byť sprevádzaná rozpadom štátu a chudobou obyvateľstva. Myslíme si, a aj ja si to osobne myslím, že implementácia a upevnenie demokracie v Rusku nesmie kompromitovať samotný termín demokracia. Demokracia má upevňovať štátnosť a zlepšovať život ľudí. Týmto smerom sa budeme uberať.“

V každom prípade v súvislosti s otázkou charakteru demokracie v Rusku nenastala medzi dvoma prezidentmi žiadna konfrontácia. Podľa ruských médií nebol februárový summit posledným pokusom o vytlačenie Ruska zo svetovej politiky a o rozpútanie novej „studenej“ vojny. Veľmi pozitívne však hodnotia reakciu prezidenta Busha, ktorá podľa nich znamenala, že v súčasnosti nie je možné čo len myslieť na to, aby Rusko prestalo byť aktívnym hráčom medzinárodnej politiky.

(Autor pracuje v Inštitúte bezpečnostných a obranných štúdií MO SR)

SUMMARY

The article analyses the outcome of February 2005 Bush-Putin summit from Russian perspective. According to the author, while it was widely expected, that president Bush would criticize president Putin for various issues, such as state of democracy and human rights in the Russian Federation or the Yukos case, the opposite happened, to the satisfaction of RF leaders. Even though president Bush was under pressure from several American and world groups and organizations calling for „change in Kremlin“, he is a politician who must solve tactical problems, for many of which he simply needs Russia. Middle East, Iranian nuclear program and of course global terrorism and WMD proliferation are issues far more important for American international priorities,

than Russian domestic politics. From the perspective of Russian Federation, the summit had positive outcome, for it confirmed, that Russia remains an active player in international politics. Analysis of summit outcomes from the American perspective was published in previous issue of Security Analyses.

POZNÁMKY

¹ Dňa 22. februára 2005 vyšlo najavo, že zo skladu Vojenských námorných síl Ukrajiny v Kryme zmizol prenosný raketový systém Strela 3M a dve rakety k nemu. Vec až dodnes nevyšetrili a neobjasnil, v súčasnosti stále prebieha vyšetrovanie.

Kristína Vavrová

ZBROJNÉ EMBARGO VOČI ČÍNE – KONFLIKT ZÁUJMOV EU, ČĽR A USA

Keď minulý rok nastolili Francúzsko a Nemecko tému zrušenia zbrojného embarga uvaleného na Čínu od roku 1989, Washington hneď vyjadril svoj nesúhlas a varoval Európsku úniu pred vážnymi dôsledkami takého konania. Situácia vyvolala búrlivé diskusie a množstvo relevantných i menej relevantných (niekedy až vykonštruovaných) argumentov aktérov, ktorých sa kauza týka. Vo všeobecnosti sa dá povedať, že konflikt záujmov prebieha hlavne medzi USA a EÚ, krajinami, ktoré majú s Čínou rozdielne vzťahy. Čína však svojím konaním v poslednom období Európskej únii príliš nepomohla, práve naopak, iba posilnila obavu USA z možných vojenských konfliktov, či nestability v regióne.

V júni 1989 došlo k brutálnemu potlačeniu demokratického hnutia študentov na námestí Tiananmen v Pekingu. USA a Európske spoločenstvo na to zareagovali uvalením sankcií na Čínu. Avšak Európa nepozastavila kultúrnu výmenu s Čínou, ako to spravili USA. Na summite v Madride (27. júna 1989) sa spoločenstvo dohodlo na uvalení tvrdých ekonomických sankcií, zastavení vojenských stykov a obchodu s Čínou, zrušení akýchkoľvek oficiálnych návštev Číny na úrovni ministrov a zmrazení všetkých vládou garantovaných pôžičiek. Tieto sankcie však nemali zabrániť európskemu obchodu pokračovať v projektoch s Čínou, či odštartovať nové a do roku 1994 boli všetky sankcie voči Číne, s výnimkou zbrojného embarga, zrušené. Počas posledného roka vyvíjala Čína intenzívny tlak na EÚ, aby zrušila toto embargo, a súčasne USA vynakladali rovnakú snahu na to, aby embargo udržali v platnosti.

DEBATA V EÚ

Množstvo členských štátov, na čele s Francúzskom a Nemeckom, zastáva názor, že zbrojné embargo uvalené na Čínu v roku 1989 je zastarané. Šestnásť z dvadsiatich piatich členských štátov v súčasnosti súhlasí so zrušením tohto embarga. Podľa francúzskeho predsedu vlády Jean-Pierre Raffarina je tento zákaz „neférový, zastaraný a diskriminujúci“ a „neexistuje dôvod, prečo by mala Európska rada zmeniť názor na zrušenie embarga“. Vedúci predstavitelia EÚ argumentujú, že Čína si nezaslúži byť zaradená do tej istej kategórie štátov, na ktoré je uvalené embargo, ako Zimbabwe, Mjanmarsko a Sudán. Okrem toho udržiavanie embarga je nekonzistentné s celkovými silnými európsko-čínskymi vzťahmi a predstavuje prekážku celkovej normalizácii a prehĺbovaniu vzťahov medzi EÚ a ČĽR. EÚ argumentuje, že od roku 1989 sa situácia v Číne zmenila, dnešná Čína je moderná a stabilná krajina a dodržiavanie ľudských práv sa výrazne zlepšilo.

Snahou EÚ nie je nárasť predaja zbraní do Číny. V decembri 2004 EÚ rozhodla, že „výsledkom akéhokoľvek rozhodnutia by nemal byť nárasť exportu zbraní do Číny ani v kvantitatívnom, ani kvalitatívnom zmysle“. Ďalším argumentom je, že „embargo“ nie je nič viac ako veta v komunikácii z roku 1989, ktoré vzniklo ako reakcia na masaker na námestí Tiananmen, nie je právne záväzná a nie je úplným zákazom dovozu obranných technológií alebo súčiastok do Číny.

Práve preto chce EÚ embargo zrušiť a rozšíriť Kódex EÚ o obchodovaní so zbraňami a vojenským materiálom z roku 1998. Tento kódex stanovuje EÚ, aby zamedzila export prostriedkov, ktoré by sa mohli použiť na vnútroštátne represie, alebo medzinárodnú agresiu, alebo by mohli prispieť k nestabilite regiónu. Predpokladá sa, že vývoz smrtiacich zbraní a obranných techno-

lógii do Číny sa striktne kontroluje národnými vývoznými kontrolnými mechanizmami v každom členskom štáte EÚ, ale tak isto aj pod hlavičkou už spomínaného Kódexu EÚ (1998). Po zrušení embarga by mal rozšírený kódex zabezpečiť dokonca viac obmedzujúci režim v obchode so zbraňami ako samotné embargo. EÚ tvrdí, že kódex bude rozšírený o balíček opatrení (v súčasnosti sa o ňom diskutuje) na zvýšenie kontroly a otvorenosti a bude navyše pokrývať aj takzvané špičkové technológie dvojakeho použitia. Pozitívom je teda väčšia kontrola, avšak kódex opäť nie je právne záväzný a vláda jednotlivého štátu si ho môže interpretovať tak, ako jej to vyhovuje.

Francúzska ministerka obrany Michèle Alliot-Marie sa nedávno vyjadrila, že predajom určitých systémov Číne môže EÚ predísť tomu, aby si ich Čína vyvinula sama, a tým pádom by zrušenie embarga „mohla byť lepšia ochrana ako jeho udržiavanie“.

ZÁUJMY ČÍNSKEJ ĽUDOVEJ REPUBLIKY

Medzi EÚ a Čínou sa v posledných rokoch rozrástla spolupráca v mnohých oblastiach a Čína sa stáva veľmi dôležitou v svetovej ekonomike. Európska únia a Čína sa navzájom pokladajú za strategických partnerov. Jedným z dôležitých bodov, ktoré sa rozoberali na siedmom európsko-čínskom summite 8. decembra 2004 v Haagu, bolo aj zrušenie zbrojného embarga.

Najväčším problémom, ktorý v zrušení embarga vidia niektoré členské štáty EÚ, je možnosť ozbrojeného konfliktu na území Taiwanu. Čína tvrdí, že chce stabilitu pozdĺž Taiwanského prielivu a že môže odložiť celkové riešenie na neskôr. Zároveň však zlepšuje svoje vlastné zbraňové vybavenie a vojenský potenciál s cieľom zabrániť nezávislosti Taiwanu. Čína dokonca prijala „antisecesný“ zákon, autorizujúci vládu použiť vojenskú silu proti Taiwanu v prípade, ak by sa pokúšal deklarovat nezávislosť. EÚ nedokázala nájsť spoločné stanovisko a k tomuto zákonu sa nevyjadrila.

Európsko-čínske vzťahy sú v súčasnosti najlepšie za 30 rokov ich oficiálnej existencie a je veľmi ťažké identifikovať vážne prekážky ich ďalšiemu prehĺbeniu. Čína neodoprela žiadne dohody s EÚ, len kvôli zbrojnému embargu, čo sa považuje za dôležitý signál.

Dôležité je však spomenúť jeden spoločný záujem Číny a niektorých krajín Európskej únie. Podľa Čínskej stratégie voči EÚ sa súčasný trend smerom k svetovej multipolarite a ekonomickej globalizácii vyvíja veľmi zložito a mier a bezpečnosť ostávajú aktuálnymi témami súčasnosti. Podľa mnohých odborníkov je snahou obidvoch strán – niektorých členov EÚ a Číny – obmedziť postavenie USA ako veľmoci vo svete, buď vytvorením multipolárneho sveta, alebo zavedením multilaterálnych inštitucionálnych obmedzení USA.

Podľa Európskej bezpečnostnej stratégie (2003) európska „bezpečnosť a prosperita závisí stále viac od efektívneho multilaterálneho systému“ a cieľom EÚ je podľa tohto dokumentu „rozvoj silnejšej medzinárodnej spoločnosti, dobre fungujúce medzinárodné inštitúcie a medzinárodný poriadok založený na pravidlách“. Pod „efektívnym multilaterálnym systémom“, ale i „silnejšou medzinárodnou spoločnosťou“ by sa dala predpokladať spolupráca viacerých rovnocenných krajín, určitá vyváženosť moci a vplyvu viacerých svetových krajín, čiže v konečnom dôsledku multipolárny systém medzinárodnej bezpečnosti. Avšak na druhej strane sa v tomto dokumente prizvukuje nenahraditeľnosť transatlantických vzťahov, v spolupráci s USA vidí veľkú silu v dosahovaní „dobra vo svete“ a uvádza, že snahou EÚ je „efektívne a vyvážené partnerstvo s USA“. Všetky spomínané formulácie v Európskej bezpečnostnej stratégii len potvrdzujú, že dokument je komplikovaným politickým kompromisom jednotlivých členských krajín EÚ.

POZÍCIA USA

Argumenty tých krajín Európskej únie, ktoré podporujú zrušenie zbrojného embarga, na USA veľmi nezapôsobili. Američania nevidia jeho zrušenie ako politické gesto angažovanosti, ale prinajlepšom ako nezodpovednú snahu získať obchodné zvýhodnenie na rastúcom čínskom trhu.

Dalším protiargumentom USA je ešte stále nedostatočné dodržiavanie ľudských práv v Číne. Po masakri v júni 1989 na námestí Tiananmen je ešte stále okolo 2000 ľudí vo väzení a stovky ďalších sú v exile. Okrem toho Čína zatiaľ neratifikovala Deklaráciu OSN o občianskych a politických právach, nezrušila legislatívu, ktorá spravuje jej pracovno-táborový väzenský systém, naďalej uplatňuje rôzne formy náboženských obmedzení a prenasledovaní, naďalej uväzňuje mnoho politických väzňov, nedovolil vstup Červenému krížu do svojich väzníc a v posledných rokoch vstupuje v dialógoch so západnými krajinami o ľudských právach vyhýbavo. Podstata amerických argumentov spočíva v tom, že ani v prípade embarga a ani v prípade Kódexu EÚ o exporte zbraní nejde o dokumenty, ktoré by boli právne záväzné, politická záväznosť komuniké Európskej rady o zbrojnom embargu na Čínu je omnoho väčšia než politická záväznosť jednotlivých rozhodnutí COARM.¹ Od roku 2002 prebieha diskusia o revízii Kódexu EÚ, ale doposiaľ sa členským štátom nepodarilo nájsť kompromis, takže USA pochybujú aj o tom, že sa včas a s dostatočnou účinnosťou podarí zaviesť opatrenia, ktoré časť krajín EÚ používa na obhajobu zrušenia embarga.

Veľmi veľký problém, alebo skôr obavu, predstavuje eventuálna destabilizácia východnej a juhovýchodnej Ázie. Americkí odborníci prizvukujú, že americké verejné a politické názory na predaj zbraní do Číny sú jednotné. Nikto v USA nechápe, prečo by Európska únia zvažovala predaj zbraní krajine, ktorá nie je v ohrození napadnutia, ktorej nárast vojenskej moci zvyšuje riziko konfliktu v Taiwanskom prielive a ktorá by tým mohla destabilizovať celý región. Americký prezident George W. Bush vyhlásil, že zrušenie embarga by narušilo rovnováhu v čínsko-taiwanských vzťahoch, a naznačil, že ozbrojený konflikt medzi Čínou a Taiwanom by mohol viesť až k vojenskému zásahu Spojených štátov amerických.

Další odborníci sa obávajú dôsledkov prípadného zrušenia zbrojného embarga voči Číne aj v oblasti európsko-amerického obchodu. Predpokladajú, že USA by mohli odplatiť EÚ tento krok tým, že by odmietli prizvať firmy európskych štátov do svojich vyzbrojovacích projektov. Mohlo by to vyústiť do krízy, ďalších transatlantických sporov a do začiatku obchodnej vojny v sektore obranného priemyslu.

ZÁVER

V súčasnosti je komplikované zistiť bez podrobnejšej analýzy, ktoré argumenty sú relevantnejšie, nakoľko vzťahy EÚ a USA s Čínou sú odlišné. Európska únia ako ekonomický partner Číny má veľmi veľký záujem na spolupráci a tým pádom sa dá predpokladať, že aj postoje jednotlivých členských štátov EÚ môžu byť týmito faktami do značnej miery ovplyvnené. Európska únia však napriek tomu nie je jednotná v názore na zrušenie zbrojného embarga voči Číne. Napríklad Veľká Británia a Poľsko, ktoré majú veľmi dobré

vzťahy s USA, ich nemieni kvôli tejto otázke riskovať. Postoj USA voči Číne je naopak veľmi jasný a dlhú dobu konzistentný.

Len veľmi ťažko sa dá predpokladať, ako bude Čína vystupovať na medzinárodnej scéne po zrušení embarga. Otázne je napríklad aj to, aké zisky zo zrušenia embarga bude mať Európska únia, i keď tvrdí, že sa obchod nezvýši ani kvantitatívne, ani kvalitatívne. Dôležité je pýtať sa, prečo Čína aj EÚ vynakladajú toľko úsilia na zrušenie embarga, keď pre EÚ to údajne nemá znamenať žiadne výrazné zisky a pre Čínu to bude znamenať ešte väčšie obmedzenia a efektívnejšiu kontrolu ako doteraz. Jedným dôvodom môže byť spomínaná snaha niektorých krajín EÚ a Číny o vytvorenie multipolárneho sveta. Zrušením zbrojného embarga by sa z Číny mohla časom stať nielen ekonomická, ale aj vojenská svetová veľmoc, ktorá by bola schopná konkurovať USA a vytvorila by tak určitú mocenskú protiváhu.

Európska únia má s Čínou veľmi dobré vzťahy, obchodné partnerstvo a spolupracuje s ňou v mnohých oblastiach. Neobáva sa vojenskej hrozby zo strany Číny, pretože nie je ako USA zaangažovaná v oblasti východnej Ázie. Okrem toho snahou EÚ je vytvorenie efektívneho multilaterálneho systému vo svete, čo by znamenalo určitú rovnováhu síl a vplyvu viacerých krajín. V Európskej bezpečnostnej stratégii (2003) sa konštatuje, že snahou EÚ je efektívne a vyrovnané partnerstvo s USA, čo sa dá dosiahnuť buď posilnením vplyvu EÚ na úroveň USA, alebo oslabením vplyvu USA. V dlhodobej časovej perspektíve si USA uvedomujú potenciálne ohrozenie svojej vedúcej pozície zo strany Číny. To je jeden z dôvodov, prečo vyvíjajú úsilie, aby zbrojné embargo voči Číne ostalo v platnosti aj naďalej.

Nielen v otázke zrušenia embarga, ale aj v ďalších dôležitých zahraničnopolitických a bezpečnostných otázkach je EÚ vnútorné rozštiepená. Jednotlivé členské štáty majú do veľkej miery rozdielne ciele a v určitých oblastiach dosahuje EÚ len veľmi ťažko kompromisy, takže sa stáva len málo akcieschopnou. USA sa obávajú ohrozenia ich mocenskej dominancie, ak by sa Čína uľahčilo konkurovanie USA vo vojenskej oblasti. Tiež sa obávajú, že pri slabej akcieschopnosti EÚ by opäť museli pri riešení bezpečnostných problémov v susedných regiónoch Číny zasahovať len samotné USA. Zrušením zbrojného embarga by Čína získala oveľa lepšie postavenie, než aké má v súčasnosti.

(Autorka je študentkou Fakulty sociálnych a ekonomických vied UK v Bratislave)

SUMMARY

Possible cancellation of arms embargo to China has recently become one of main issues of discussion between the EU and the USA. The embargo was a part of European and American reaction after Chinese government violently suppressed demonstration on Tiananmen square in June 1989. While France, Germany and few other EU member states recently started considering lift of the embargo, for they consider China an important partner, the US, whether government or public, do not share this view. The United States is primarily afraid, that lift of embargo would have serious consequences for stability of the Eastern Asia region and, that China would threaten the American military dominance. American leaders are also hesitant to lift the embargo, since the EU has manytimes shown low flexibility in combatting immediate threats and thus, in case of conflict, it would be the US who would have to act to restore peace and stability.

REFERENCIE

China's EU policy paper, 2003, <http://www.fmprc.gov.cn>
Country strategy paper – China, <http://europa.eu.int>
European Security Strategy, 2003, <http://ue.eu.int>
<http://galenet.galegroup.com>; <http://news.bbc.co.uk>
<http://www.brook.edu>; <http://www.brookings.edu>
<http://www.chinadaily.com>

POZNÁMKY

¹ COARM je medzivládny orgán podriadený Rade EÚ pre vonkajšie vzťahy a všeobecné záležitosti. COARM zodpovedá za implementáciu Kódexu EÚ o exporte zbraní a skladá sa z pracovníkov stredného manažmentu relevantných ministerstiev členských krajín.